

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

“ΚΗΔΕΙΑ,, ΚΑΙ “ΚΗΔΕΥΩ,,

ΚΗΔΕΙΑ γέννησις και δ θάνατος είνε δύο σψεις τοῦ αὐτοῦ πράγματος, δηλαδὴ τῆς ζωῆς.

Τὸ ἀξίωμα αὐτὸ μᾶς φαίνεται ἐκ πρώτης σψεως ἀπαράδεκτον ώς περιέχον φανερὰν ἀτοπίαν.

Πῶς είνε δυνατὸν δ θάνατος, δστις είνε γι ἄρνησις τῆς ζωῆς, γὰρ ἐκλαμβάνεται ώς μία τῶν σψεων αὐτῆς; Μήπως δὲν βλέπομεν κατὰ πᾶσαν στιγμὴν τὸ φαινόμενον τῆς γεννήσεως και τοῦ θανάτου παντὸς ἐνοργάνου ὄντος, τοῦ φυτικοῦ η τοῦ ζωϊκοῦ βασιλείου, φαινόμενον σταθερὸν και ἀναλλοιώτων, βεβαιοῦν τὴν ἀρχὴν και τὸ τέλος τῆς ζωῆς του;

Τοῦτο είνε ἀληθές, δσον ἀφορῷ τὰ πεπερασμένα ὅντα· ἀλλὰ δὲν ἔπειται δτι η ἐπ' αὐτῶν βασιζομένη ἀλήθεια είνε ἀπόλυτος. Διότι, ἔὰν ἀνατρέξωμεν ἐκ τῶν μεροκῶν φαινομένων εἰς τὰ γενικώτερα και βαθύτερον παρατηροῦντες σκεψθῶμεν ἐπ' αὐτῶν, εὑρίσκομεν δτι οὔτε γέννησις ἀποτελεῖ τὴν ἀρχὴν, οὔτε δ θάνατος τὸ τέλος τῆς ζωῆς.

Πράγματι, είνε ἀναντίρρητον δτι η ζωὴν ἐνέργεια ὑπάρχει πρὸ τῆς γεννήσεως, γτις μάλιστα ἀνευ ἑκείνης τυγχάνει ἀδύνατος, νισμοῦ, ἀφοῦ ἀντ' αὐτοῦ ἔνεκα ἀκριβῶς τοῦ ἐπελθόντος θανάτου νισμοῦ, ἀποῦ ἀντ' αὐτοῦ ἔνεκα ἀκριβῶς τοῦ ἐπελθόντος θανάτου νισμοῦ, ἀδειαστος, και ἀκάματος μὴ ἔχουσα οὔτε ἀρχὴν ἐνδελεχής, ἀδειαστος, και ἀκάματος μὴ ἔχουσα οὔτε τέλος. Ἐπομένως σψειλομεν νὰ δεχθῶμεν, δτι ἀνευ τῆς ζωῆς οὔτε τέλος. η γέννησις και δ θάνατος οὔτε ὑπάρχουν, οὔτε είνε καν νοητά. Ορθῶς ἄρα ἔχει τὸ ἀξίωμα: δτι τὰ δύο ταῦτα ἀποτελοῦν δύο σταθμούς, δύο μορφάς, η δύο σψεις τῆς ζωῆς, γτις ἀνελίσσεται διαρκῶς και μὲ αὐτὰ κυκλοφορεῖ, δπως κυκλοφορεῖ και τὸ νόμισμα μὲ τὰς δύο του σψεις.

Ἐπειδὴ δμως η ζωὴ τῶν πεπερασμένων ὅντων ἔχει ἀρχὴν και τέλος, κατ' ἀνάγκην η ἀντίθεσις γεννήσεως και θανάτου κυριαρτέος, κατ' ἀνάγκην η ἀντίθεσις γεννήσεως και θανάτου κυριαρτέος, εἰς τὴν πρόσκαιρον ὑπαρξίην τοῦ ἀνθρώπου, και θέτει ἐπ' αὐτῆς τὴν ἀνεξίτηλον σφραγίδα της. Δι' αὐτὸ δ βίος ημῶν συνυφαίνεται

μὲ ἀντιθέσεις εἰς δλας τὰς ἐκδηλώσεις του, μὲ τὴν γῆδονήν καὶ τὸν πόνον, μὲ τὴν χαρὰν καὶ τὴν λύπην.

Ἄλλὰ τὰ δύο ταῦτα θεμελιώδη συναισθήματα ἀπορρέουν ἐκ τῆς αὐτῆς πηγῆς. Τὸ αὐτὸ δὲ αἴτιον, ἐνῷ δύναται συγχρόνως νὰ παραγάγῃ τὴν λύπην εἰς ἓν ἀτομον καὶ τὴν χαρὰν εἰς ἄλλο, πολλάκις παράγει ἀμφότερα διαδοχικῶς εἰς τὸ αὐτὸ πρόσωπον. Καὶ σχεδὸν πάντοτε, ἅμα παύει τὸ ἓν, ἐμφανίζεται ἀμέσως τὸ ἀντίθετον.

Ἐκ τοιούτων ἀντιθέσεων προβάλλει εἰς τὸ μέσον ἡ εἰρωνεία μὲ τὸ πικρόν της μειδίαμα, δὲ μὲν φανερὰ εἰς δλους, δὲ δὲ μετηφεσμένη καὶ φέρουσα προσωπίδα ἄλλ' εὐκόλως ἀποκαλυπτομένη εἰς τοὺς γνωρίζοντας ὅτι ἀδύνατον νὰ λείψῃ ἡ εἰρωνεία εἰς πᾶσαν ἐμφάνισιν σύγχρονον ἡ διαδοχικὴν τῶν ἀντιθέσεων· διότι ὑπεισέρχεται εἰς πάντα συνδυασμόν των καὶ εἰνε τόσον ἀπαραίτητος, δσον δ στήμων εἰς τὸ ὄφασια, ὅταν ὑφαίνεται.

II

Τὴν βεβαίωσιν τῆς ἀληθείας τῶν ἀνωτέρω δυνάμεθα νὰ εὕρωμεν ἔξετάζοντες τὶ συμβαίνει ἐν τῇ κηδείᾳ. Ἡ κηδεία κοινωνικῶς μὲν εἰνε ἡ πρώτη ἐμφανής δρᾶσις τοῦ θανάτου, πλήρης ἀντιθέσεων καὶ εἰρωνείας· λεκτικῶς δὲ παρέχει ἥμιν τὴν ἀπόδειξιν ὅτι ὁ ἐλληνικὸς λαός ἐν τῇ δημιουργίᾳ τῆς λέξεως ταύτης συνήγνωσε τὰς ἀντιθέσεις πρὸς παραγωγὴν ὑπάτης εἰρωνείας. Ἄς ἵδωμεν πρῶτον τὶ συμβαίνει, ὅταν ἐκφέρωμεν τοὺς νεκρούς μας πρὸς ἐνταφιασμόν.

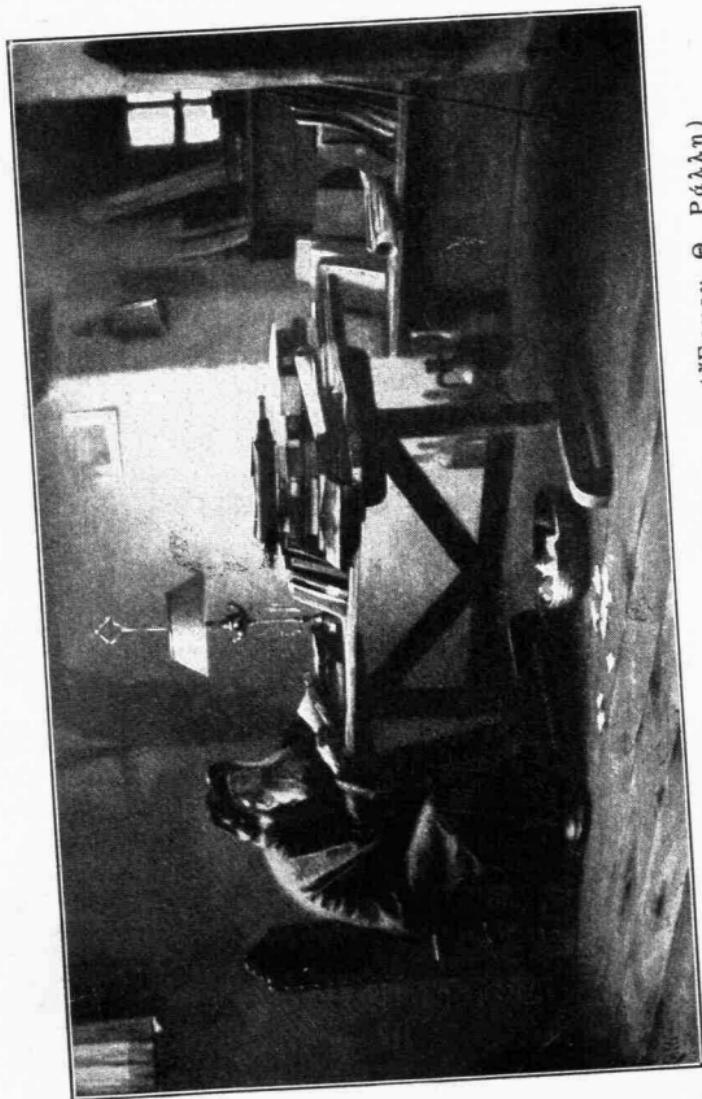
Τὴν κηδείαν ἔξακολουθοῦν νὰ συνοδεύουν ἕκπαλαι καὶ στερεοτύπως ἀφ' ἐνὸς ἡ λύπη καὶ τὰ δάκρυα καὶ δ κοπετός τῶν πράγματι πενθούντων διὰ τὴν ἀπώλειαν προσφιλοῦς συγγενοῦς ἡ φίλου, ἀφ' ἑτέρου ἡ μόλις συγκρατουμένη χαρὰ τῶν ἐνδομύχως φαλλόντων τὸ γλυκὺ ἄσμα: «ὅ γάρ θάνατός σου ζωὴ μου». Οἱ δμότεχνοι τοῦ νεκροῦ λέγουν: «ἔνας διλγάθτερος», καὶ ἀνακουφίζονται· οἱ δὲ νέοι, δσάκις δ θάνατος δὲν σπεύδει συμφώνως πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν των, ν' ἀραιώνη ταχύτερον τὰς τάξεις τῶν προπορευομένων, ἀναφωνοῦν μὲ ἀνυπομονησίαν: «τόπον εἰς τούς νέους».

Οταν δὲ οἱ συνοδεύοντες τὴν ἐκφοράν, καὶ εἰνε οἱ πλεῖστοι, δὲν ἐνδιαφέρονται οὔτε διὰ τὸν νεκρὸν οὔτε διὰ τὸ κενὸν τὸ ἐκ τοῦ θανάτου κοινωνικῶς πηγάδον, ἡ παρουσία των ἔχει ὡς μόνην ἀληθῆ δικαιολογίαν τὸν πόθον νὰ τιμῆσουν οὐχὶ τὸν νεκρὸν ἀλλὰ τοὺς ἄγοντας τὸ πένθος, εἰλικρινές ἡ μή, ἀδιάφορον.

Καὶ ὄνομάζομεν τοῦτο κοινωνικὸν καθῆκον. Ἀλλὰ ὑπὸ τὸ καθῆκον αὐτὸ κρύπτεται, ὡς εἰκός, ποικιλία ὑπούλων σκέψεων, ἔκαστης σκέψεως κινουμένης ἀπὸ ἴδιαίτερον ἐλατήριον. Ἡ κολακεία, ἡ ἐπίδειξις συμπαθείας, δ πόθος καλῶν σχέσεων, καὶ ἐν γένει τὸ πολύμορφον καὶ πολυώνυμον συμφέρον εἰνε τὰ κινοῦντα τὸν βραδὺν βηματισμὸν τῶν παρακολουθούντων καὶ δίδοντα εἰς τὴν ὑπόκρισιν των τὸ ἀρμόδιον ἥθος σοβαρότητος καὶ μελαγχολίας.

Ἄλλοτε ἡκούοντο εἰς τὰς κηδείας καὶ τραγουδιστὰ μοιρολόγια, ἐπηκοούθει δὲ δ εὕθυμος ἐπίλογος τῆς μακαριστῆς, ὡς μονόπρακτος

Νεοελληνική Τέχνη. — Ο ΡΑΒΒΙΝΟΣ. — ("Εργον Θ. Ράλλη)

κωμῳδία μετ' ἀκρόασιν τραγῳδίας. 'Αλλ' αὐτὰ ἐγκατέλειψαν πλέον δριστικῶς τὰς μεγαλοπόλεις· διότι δὲ πολυμηγῆς θόρυβος τῶν πόλεων δὲν συμβιβάζεται μὲ τοιαῦτα ἐλεγεῖα καὶ τοιούτους κώμους.

Τὰ ἄγρια δύμας ἔσφωνητά ἀπὸ τῶν παραθύρων τῆς οἰκίας κατὰ τὴν ἐκφορὰν ἐλαττοῦνται δσημέραι, ἐνῷ οἱ ἐπικήδειοι λόγοι ἀπὸ τοῦ ἀμβωνος ἦ ἀπὸ τοῦ ἀρχιερατικοῦ θρόνου αὐξάνουν καὶ πληθύνουν.

Τὰ κατὰ συνθήκην φεύδη, μὲ τὰ δποῖα ζυμώνεται κατ' ἀνάγκην ἢ καθημερινή ζωή μας, δπως δὲ πιούσιος ἀρτος μὲ τὸ ἄλας, εἰσεπήδησαν καὶ εἰς τοὺς ἐπικηδείους λόγους, καὶ δσάκις λαμβάνονται εἰς μεγάλας δόσεις, τοὺς κάμνουν ὑπέρ τὸ δέον ἀλμυρούς.

Θέλομεν καὶ καλὰ ν' ἀποχαιρετῶμεν τοὺς ἀπερχομένους ἀπὸ τὸν φεύτικον κόσμον μὲ τὰ χονδροειδέστερα φεύτικα λόγια. Καὶ φευδόμεθα ἀντικρύζοντες ὅχι πλέον τοὺς ζῶντας, πρᾶγμα ποῦ εἶνε τόσον σύνηθες δσον καὶ ἀναπόδραστον, ἀλλὰ τοὺς νεκρούς. Φευδόμεθα δηλαδὴ κατὰ πρόσωπον πρὸς αὐτὸν τὸν θάνατον.

Τότε παραβαίνομεν καὶ τὸ ἐκκλησιαστικὸν ρητόν: «χειλη ιερέως οὐ φεύδονται». Διότι δσάκις ἐγκωμιάζομεν διὰ χειλέων ιεροκήρυκος ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας τοὺς πονηροτάτους τῶν κηδευομένων ἐπὶ διαπράξει ἀρετῶν καὶ ἀγαθοεργῶν ἀνυπάρκτων, αἱ πονηραι αὐτῶν καὶ φαῦλαι ψυχαι ἀρπαγεῖσαι ἥδη ἄμα τῇ τελευταίᾳ πνοῇ καὶ δηγηθεῖσαι κατ' εὐθεῖαν εἰς τὸ πῦρ τὸ ἔξωτερον, ἀκούουν ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ Ταρτάρου, πρὸς μεῖζονα βέδαια τιμωρίαν των, τὰ ἐπ' Ἐκκλησίας πομπώδη ἐγκώμια των, καὶ παραβάλλουσαι ἐκεῖνα πρὸς τὰ πραγματικὰ τῆς κολάσεώς των δεινὰ βλέπουν δλοφάνερα, ποία χωρίζει ἀδυσσος τὴν ἀλήθειαν ἀπὸ τὸ φεύδος, καὶ πόσον πικρὰν εἰρωνείαν ἀποτελεῖ ἡ συμπαράταξις αὐτῇ δύο ταυτοχρόνων εἰκόνων τόσον ἀντιθέτων.

Τὴν ἀντιθεσιν αὐτὴν ἀντιλαμβάνονται καὶ δσοι ἐκ τῶν ἀκροατῶν ἐγνώρισαν καλὰ τὸν μακαρίτην καὶ τὰ ἔργα του, δτε κατ' ἀνάγκην ἢ μὲν ψυχή των περιλούεται ἀπὸ τὸ αἰσθημα τῆς εἰρωνείας, ποῦ δμοιάζει πολὺ μὲ λούσιμον χλιαροῦ νεροῦ, τὰ δὲ χειλη των διαστέλλονται εἰς πικρὸν μειδίαμα. Πολλάκις αὐτὸς δὲ ιεροκήρυξ, ἐν πλήρει γνώσει τῆς ἀντιθέσεως διατελῶν, ὑπερεντείνει μὲ κίνδυνον διαρρήξεως τὰ ἐγκώμια, χάριν κολακείας πρὸς τοὺς κηδεύοντας. Καὶ ἐπειδὴ παρασύρεται ἀπὸ τὴν κεκτημένην ταχύτητα τοῦ ἐπαγγελματικοῦ φεύδους, τοῦ καταρρέοντος ἀπὸ τὸ ὑφος τοῦ ἀμβωνος, μένει μόνος ἀμειδής μεταξὺ τόσων μειδιώντων.

III

"Αλλως τε ητο πεπρωμένον ἢ εἰρωνεία νὰ ηγε ἀχώριστος ἀπὸ τὴν κηδείαν καὶ σύμφυτος μὲ κυτήν. Ο Ἐλληνικός λαὸς ἔτσι ἀντελήθη τὸ πρᾶγμα, δταν ἔπλασε τὰς λέξεις κηδεία καὶ κηδεύω.

"Ἐν τῇ δημιουργίᾳ τῶν λέξεων τῆς γλώσσης του δὲν ἀρκεῖται αὐτὸς εἰς τὰ ἡχητικὰ μόνον σύμβολα τὰ δλως τυχαῖα πρὸς παράστασιν μιᾶς ἐννοίας, ώς συμβαίνει εἰς τὰς πλείστας τῶν γλωσσῶν, ἀλλὰ πολὺ συχνὰ ἐμφυσᾷ εἰς τὰ σύμβολα ἐκεῖνα πνεῦμα φιλοσο-

φικόν. Καὶ τὸ πνεῦμα αὐτὸν εἶναι γνήσιον προϊὸν τῆς λαϊκῆς του ψυχολογίας. Διότι εἰς τὴν αὐτήν λέξιν προσκολλᾶται καὶ δευτέραν ἔννοιαν καὶ σημασίαν. Συνδυάζει δύως ἀμφοτέρας κατὰ τρόπον προδίδοντα βαθεῖαν ψυχολογικὴν παρατήρησιν.

Γνωστὸν ὅτι, ὅσον βαθύτερα ψυχολογοῦμεν, τόσον βεβαιότερον συναντῶμεν εἰς τὴν ἐσχατιὰν τῶν ψυχολογικῶν μας ἀνασκαφῶν τὴν λανθάνουσαν εἰρωνείαν. Αὕτη αἰφνιδίως τότε καὶ ἀπρόσπτως ἀναθρώσκει, διπλῶς εἰς τὰ χειλὶ, διορυτομένου ἀρτεσιανοῦ φρέατος ἀναπηδᾶται ἀπὸ τὰ ἔγκατα τῆς γῆς τὸ λανθάνον ἐκεῖ ὕδωρ.

Τῶν λέξεων κηδεία καὶ κηδεύω πρώτη σημασία εἶναι: τέλεσις γάμου, συμπεθεριάζω· ἡ ἐξ αὐτῶν παράγωγος κηδεστία σημαίνει ἄχρι σήμερον καὶ παρ' ἡμῖν τὴν συγγένειαν ἐξ ἐπιγαμίας. Δευτέρα σημασία προστεθεῖσα κατόπιν, εἶναι ἡ ἐκφορὰ τοῦ νεκροῦ πρὸς ἐνταφιασμόν· καὶ αὕτη κατίσχυσε μέχρις ἡμῶν καὶ διατελεῖ οὖσα μόνη σήμερον ἐν χρήσει.

Οὐ μολογητέον ὅτι ἀνομοιότερα καὶ μᾶλλον ἀντίθετα σημαινόμενα δὲν ἦτο δυνατὰν νὰ ἔνωθῶσιν ἐν τῇ αὐτῇ λέξει. "Οπως αἱ δύο ὅψεις τοῦ νομίσματος, περὶ ὧν ἐγένετο λόγος πρότερον, διπλῶς ἡ γέννησις καὶ διθάνατος, οὕτω καὶ ἐδῶ αἱ δύο ὅψεις τῆς αὐτῆς λέξεως παριστάνουν γάμον ἐκ τῆς μιᾶς, θάνατον ἐκ τῆς ἑτέρας. Οἱ κακοπανδρευμένοι θ' ἀντελήψθησαν βεβαίως πρῶτοι τὴν παράδοξον αὐτὴν ἔνωσιν δύο ἐκ διαμέτρου ἀντιθέτων ἔννοιῶν ἐν τῇ λέξει, καὶ πρῶτοι θὰ γισθάνησαν ἐμπράκτως πόσον γρήγορα ἡ γλυκυτέρα μέλιτος ἤδονὴ τοῦ νεονύμφου μεταβάλλεται εἰς πικρίαν καὶ θλίψεις, ὅταν διγάμος του ἀποδειχθῇ Δούρειος ἐποποίησε τὴν πικρίαν τοῦ ἀλιάδα δληγη κακῶν. Εἰς αὐτοὺς διγάμος καὶ κηδεία καταντοῦν διμώνυμα καὶ ταυτόσημα, ἀφοῦ διγάμος των εἶναι ἀκριβῶς ἡ κηδεία τῶν τρυφερωτέρων αἰσθημάτων καὶ διτάφος τοῦ πτερυγίζοντος σμήνους τῶν γοητευτικῶν ἐλπίδων, τῶν ἀχωρίστων συντρόφων τοῦ διμεναίου. Πόσας ἐλπίδας παίρνει ἄδικα στὸν λαϊμόν του διμέναιος.

Ο ἀρχαιότερος τῶν κακοπανδρευμένων, διπλὸς τῆς ἐπικῆς καὶ τραγικῆς ποιήσεως ἀπαθανατισθείς, ἦτο διπλὸς. Ἐρωτεύθη, ἀπήγαγε καὶ συνεζεύχθη τὴν ὥραιοτέραν γυναικα τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων τῆς Ἑλλάδος· ἀλλ' διγάμος του αὐτὸν μὲν καὶ τοὺς οἰκείους διλούς ἐξηγάνισε διὰ πυρός, σιδήρου καὶ ἀνδραποδισμοῦ, τὴν δὲ πατρίδα του κατέσκαψεν ἐκ θεμελίων, καὶ εἰς τὴν πολιάν κεφαλὴν τοῦ πατρός του, εὐδαιμονος ἀνακτος τῶν Τρώων, ἐπεσώρευσε τόσας συμφοράς, δισας δὲν ὑπέστη κανεὶς θνητός.

Μεταξὺ τῶν θρυληθέντων διὰ μεγάλα δυστυχήματα οἰκων τοῦ Ἀργούς καὶ τῶν Θηβῶν, τῶν Αιακιδῶν καὶ τῶν Δαδακιδῶν, τῶν δύο πλουσιωτάτων μεταλλείων τῆς ἀρχαιας τραγῳδίας, ἡ παρομία ὡς πλουσιώτερον μεταλλεῖον ἔκρινε τὸν οἶκον τοῦ Πριάμου καὶ ὠνόμασε Πριαμικάς τύχας, τὴν ἐσχάτην κακοδαιμονίαν, εἰς τὴν δοποίαν δύναται νὰ καταπέσῃ διεύτυχης θνητὸς μετὰ πολυύμηντον γάμουν. Διὰ τοῦτο παραστατικῶτατα διαίσχυλος ὠνόμασε

τὸν Πάριν αἰνόλεκτρον. "Ολα τὰ δεινὰ καὶ δλαι αἱ δυναταὶ συμφοραὶ προηῆθον ἐκ τοῦ γάμου του μετὰ τῆς ὥραιᾶς Ἐλένης. "Τπάρχει καποια πρόγοια εἰς τὸ πεπρωμένον, λέγει δὲ Αἰσχύλος, συμπτύσσων φιλοσοφικῶς τὴν ἀντίθεσιν τῶν δύο ἐννοιῶν. Καὶ προσθέτει δὲ καὶ τὸ δνομα, δηλαδὴ ἡ λέξις, δὲν εἰνε ἔργον τύχης. "Τπάρχουν δνόματα κρύπτοντα μέσα των τὸ πεπρωμένον: des usages prédestinés, σπως θὰ ἔλεγον σήμερον οἱ Γάλλοι. Παράδειγμα ἔστω ἡ Ἐλένη. Τὸ ριζικό της τὴν κάμνει νὰ γίνεται Ἐλένας, Ἐλαρδος, καὶ ἐλέπτολις, νὰ καταστρέψῃ δηλαδὴ καὶ πλοῖα καὶ ἄνθρας καὶ πόλεις.

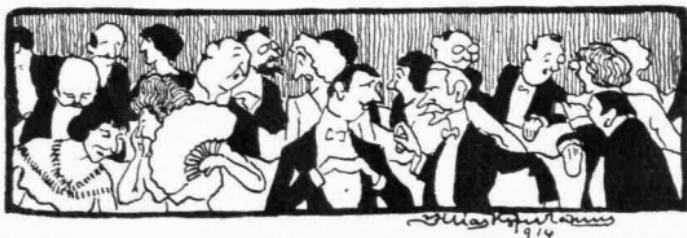
"Η μετὰ τόσης σοβαρότητος ἔξενεγχθεῖσα γνώμη, δὲ διπάρχει ἐκ προνοίας πεπρωμένον τι εἰς μερικὰ δνόματα, καὶ ἡ παράταξις τῶν ἄνω τριῶν ἐπιθέτων πρὸς ἀπόδειξιν, δὲ τι ριζικῶς τὸ δνομα Ἐλένη προσημαίνει καταστροφάς, ἀποκλείει πᾶσαν ἰδέαν λογοπαιγνίου, ἢν ἀτόπως ἡθέλησαν τινὲς ν' ἀποδώσουν εἰς τὸν μέγαν τραγικόν.

"Ο Αἰσχύλος δὲν παιζει ἐδῶ ἀλλ' ἐμβαθύνει εἰς τὴν φυχὴν τῆς λέξεως καὶ φιλοσοφεῖ ἐπὶ τῆς ἰδέας τοῦ πεπρωμένου. "Απόδειξις δὲ ἀκαταμάχητος εἰνε δὲ διάλιγον κατωτέρω συλλαμβάνει ἀλληγ λέξιν τὸ κῆδος (ἐξ οὐ κηδεύω καὶ κηδεία) καὶ τὸ ἀποκαλεῖ ὅρθωνυμον, διότι ἀκριβέστατα προκειμένου περὶ τοῦ γάμου τοῦ Πάριδος, ἀποδίδει ἡ λέξις καὶ τὰς δύο σημασίας της γάμου δηλαδὴ καὶ θλίψεις, καὶ τὰς ἀποδίδει συγχρόνως, ὡς μίαν ἀρμονίαν κλαυσιγέλωτος, ὡς τὴν διπάτην εἰρωνείαν, ποῦ ἀποκαλύπτουν αἱ ἀντιθέσεις καὶ τὸ πεπρωμένον.

"Ο Ἐλληνικὸς λοιπὸν λαὸς οὐχὶ τυχαίως ἀλλὰ μὲ φιλοσοφικὸν πνεῦμα καὶ κατόπιν πολλῶν φυχολογικῶν ἐντυπώσεων ἐθάπτισε τὰς λέξεις κῆδος κηδεύω· καὶ κηδεία μὲ δύο σημαντικέμενα τόσον ἀντιθετα ἀλλὰ καὶ τόσον συχνὰ ἡνωμένα καὶ συμβαδίζοντα.

(Ἐν Κων/πόλει Μάιος 1914)

ΓΕΩΡΓ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

"Η γερμανικὴ μουσικὴ ἐν Ἀθήναις

[Πῶς τὴν αισθάνονται καὶ τὴν ἀκοῦονται οἱ Ἀθηναῖοι.]